

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

Одељење језика и књижевности

Огранак у Нишу

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈЕЗИК МРЖЊЕ У ИНТЕРПЕРСОНАЛНОМ И ЈАВНОМ ГОВОРУ

Примљено на VII скупу Одељења језика и књижевности
одржаном 28. октобра 2025. године, на основу рецензија
академика Јасмине Грковић-Мејдор и академика Александра Ломе

Главни уредник

Академик Љубинко РАДЕНКОВИЋ

Уредници

Проф. др Софија МИЛОРАДОВИЋ

Проф. др Марина ЈАЊИЋ

НИШ – БЕОГРАД 2025

Издају
Српска академија наука и уметности
Огранак у Нишу
Универзитетски трг 2, Ниш

и
Институт за српски језик САНУ
Кнеза Михаила 36/1, Београд

Технички уредник
Никола Стевановић

Прелом
Давор Палчић

Лектура
Ауторска

Коректура
др Светлана Слијепчевић

Тираж
300 примерака

Штампа
Birograf comp, Београд

ISBN 978-86-82496-02-1 (ИСЈ)
ISBN 978-86-6184-027-2 (САНУ)

© Српска академија наука и уметности, 2025
© Институт за српски језик САНУ, 2025

РЕЦЕНЗЕНТИ ПРИЛОГА:

проф. др Марина Јањић, проф. др Софија Милорадовић, проф. др Марина Николић,
проф. др Радивоје Младеновић, др Светлана Слијепчевић Бјеливук, др Слободан Новокмет,
др Јована Јовановић, проф. др Страхинја Степанов, проф. др Марина Николић, проф.
др Јелена Редли, проф. др Милош Ковачевић, др Весна Ђорђевић, др Иван Ђорђевић,
др Марина Спасојевић, проф. др Надежда Јовић, проф. др Љубинко Раденковић,
проф. др Зоран Пауновић, проф. др Миодраг Лома, др Драгана Ђурић

С Е К Р Е Т А Р

доц. др Александар НОВАКОВИЋ

Уводна реч	7
------------------	---

Мржња у језику и култури

Љубинко Р. Раденковић, САНУ (Београд) <i>О дихотомији: језик / говор мржње</i>	13
Софија Милорадовић, Институт за српски језик САНУ (Београд) <i>Говор о мржњи као тумачење говора мржње: смртно мрзећи vs. неизмерно волећи</i>	25
Марина Јањић, Филозофски факултет Универзитета у Нишу <i>Непоштовање принципа пристојности у јавном говору – конверзационе анализе са аспекта језичке некултуре</i>	41
Оксана Микитенко, Институт мистецтвознавства, фолклористики та етнологије им. М. Т. Рильског НАН Украјини (Кијев, Украјина) <i>Модел концептуализације мржње: од фолклорног контекста до савременог социјалног контекста</i>	61
Драгана Ђурић, Балканолошки институт САНУ (Београд) <i>Прејње насиљем и смрћу у фразеологији српског језика</i>	77
Бојана Милосављевић, Учитељски факултет Универзитета у Београду <i>Одлике увреде као говорног жанра</i>	91
Драгана Цвијовић, Институт за српски језик САНУ (Београд) <i>О негативној експресивности у називима за верске, етничке, националне скућине којима се исказује непријатељивост у језику</i>	107
Надежда Д. Јовић, Филозофски факултет Универзитета у Нишу <i>Погрдни називи за лењу особу у црноправском речнику Р. Стојановића</i>	119
Анета А. Спасојевић, Институт за српски језик САНУ (Београд) <i>Неке језичке особености графича с елементима говора мржње</i>	135

Ана Петровић, Учитељски факултет Универзитета у Београду <i>Како чииаии зидове мржње – увод у неонацистичке симболе у уличној проаганди</i>	151
Нина Аксић, Етнографски институт САНУ (Београд) <i>Графији са њорукама мржње. студија случаја, Нови Пазар</i>	169
Александра Јанић, Филозофски факултет Универзитета у Нишу <i>Анализа наслова са лексемама које могу њодсиаћи говор мржње у српским онлајн-медијима</i>	185
Ана Крстић, Институт за српски језик САНУ (Београд) <i>Иронија у реакцијама на активносии градских власии Ниша</i>	201
Александар Новаковић, Филозофски факултет Универзитета у Нишу <i>„Добра и зла реч“ у насииави српског као стираног језика: речи емоција у убеницима за учење српског као стираног језика</i>	213
Језик мржње, неуважавања и неспоразума у књижевности	
Зоран Пауновић, САНУ (Београд) <i>Језик мржње као средсиво њородичног насиља у њријовейкама „Прейиси“ Џејмса Џојса и „Злосиаваљање“ Иве Андрића</i>	235
Миодраг Лома, САНУ (Београд) <i>Хелдерлинов језик љубави и мржње њрема оииаибини</i>	243
Анђелка Крстановић, Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци <i>О њоеици њсовања Пеиера Хандкеа</i>	263
Ведран Цвијановић, Универзитет Сингидунум (Београд) <i>Језик мржње у раним драмама Јуџина О’Нила</i>	281
Вук Петровић, Филолошки факултет у Београду <i>Немачки однос њрема француском класицизму</i>	297
Даринка Маролова, Драгана Кузмановска, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ – (Штип, Северна Македонија) <i>Пејоративни и оисцени изрази у дијалозима и монолозима у књижевности и њихови њреводи на немачко-македонски, македонско-немачки</i>	315

ПЕЈОРАТИВНИ И ОПСЦЕНИ ИЗРАЗИ У ДИЈАЛОЗИМА
И МОНОЛОЗИМА У КЊИЖЕВНОСТИ И ЊИХОВИ
ПРЕВОДИ НА НЕМАЧКО–МАКЕДОНСКИ
И МАКЕДОНСКО–НЕМАЧКИ

Даринка Маролова
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
Филолошки факултет

Драгана Кузмановска
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
Филолошки факултет

У овом раду се врши семантичка и преводилачка анализа пејоративних и опсцених израза присутних у немачкој и македонској књижевности упоредо са њиховим преводима на македонски и немачки језик. Циљ рада је да укаже на присуство оваквих израза као вида лексичке варијације са дијастратског аспекта у језицима и њихових могућих преводних еквивалената. За потребе анализе узето је неколико прозних дела из немачке и македонске књижевности. Очекује се да између оваквих израза неће бити потпуне еквиваленције, па ће се приликом њиховог превођења на циљни језик углавном примењивати адаптација или модулација.

Кључне речи: дијастратијске варијације, еквивалентност превода, преводљивост, адаптација, модулација.

Увод

Нема сумње да је једна од особина по којима се човек разликује од животиња способност комуницирања помоћу језика. Језик је најмоћнија алатка која се користи не само као средство комуникације међу људима већ је истовремено и слика самих својих корисника. У ужем смислу речи, језик се може посматрати као одраз друштвене, културне и етничке припадности говорника, а у ширем смислу као одраз менталитета народа.

Језик, као најважније средство комуникације, саставни је део културе. Фишер (2006: 181) дефинише културу као „пренете или стечене моделе понашања, духовних и материјалних достигнућа и животних услова (обично повезаних са историјом) заједнице људи“. Свака култура има своје специфичности, које се пак могу препознати и интегрисати само у поређењу са другом културом (уп. Рупч 2002).

Сваки језик подлеже одређеним варијацијама које су под утицајем одређених спољашњих околности. Овде пре свега мислимо на временске, регионалне, социокултурне услове и услове његове примене. Тако се варијације у језицима посматрају у односу на време (са дијахронијског аспекта), у односу на регион (са дијатопијског аспекта), у односу на социокултурне слојеве заједнице (са дијастратског аспекта) и у односу на употребу језика (са дијафазног аспекта) (уп. Герцимиш-Арбогаст 1994: 24-34).

Лексичке варијације из дијастратске перспективе засноване су на разликама у друштвеним класама. Између осталог, са овог аспекта пејоративне и опсцене изразе убрајамо у лексичке варијације. Ови изрази имају трајну цивилизацијску вредност, која је уткана у културу, одражавајући начин живљења и комуникације међу људима. За потребе овог рада узећемо књижевна дела на немачком и македонском језику и истраживаћемо пејоративне и опсцене изразе, пре свега са аспекта превођења, а посматраћемо их као дела проблематичне природе и у међујезичком и у интеркултурном контексту.

Истраживачки корпус овог рада чине изводи из књижевних дела која су оригинално писана на македонском, односно на немачком језику, упоредо са њиховим преводима на немачки, односно на македонски језик.

Рад је структуриран тако да ћемо прво дефинисати појмове „пејоративни и опсцени изрази“, навести њихове главне карактеристике и функције, а затим се посветити њиховом контрастивном посматрању. Истовремено, вршићемо и транслатолошку анализу прикупљеног материјала у циљу откривања поступака које су преводиоци користили приликом превођења.

Будући да се ова лексика константно потискује из званичног стила, пре свега због конзервативног приступа према њој, приметна је и оскудност лингвистичких истраживања у овој области у прошлости. У новијим лингвистичким истраживањима, међутим, постоји тенденција да се овај недостатак превазиђе и очекујемо да ће овај рад бити скроман допринос у том правцу.

Појмови пејоративни и опсцени изрази

Опсцена и пејоративна лексика представља посебно семантичко поље у језицима. Оваква лексика се појављује у разговорном, неформалном или колоквијалном језику, другим речима, ово је супстандардна лексика.

Придев *пејоративан* је у *Дигиталном речнику македонског језика* дефинисан као 'ружна, погрдна реч', а сличну дефиницију даје и немачки дигитални речник *Duden*, тј. 'израз са обезвређујућим, негативним значењем'.

Придев *ојсцен* потиче из латинског језика (*ob-scenus*) и значи 'срамотан, бестидан, прљав, гадан, промискуитетан, неукусан, непристојан, одвратан, прост, простачки' (Ширилова 2001: 675). Етимологија и значење ове речи уско су повезани са појмом табуа (Hobday 2016: 7), па се ова лексика често сматра неприкладном за употребу у одређеним контекстима. Али, статус неке лексеме као опсцене може да варира са временског, територијалног и културног становишта. У овом контексту поменућемо популарну књигу *Dirty Words: How I Learned to Stop Worrying and Love the F-Bomb* аутора Пола Хобдаја, који одлучно говори о *shit, fuck, cunt* и сличним речима у енглеском језику, које се сматрају табу речима јер су, између осталог, оптерећене одређеном емоцијом, а по њему, јаке емоције заправо захтевају употребу јаких речи (Hobday 2016: 6). То што се ове речи заобилазе и замењују неутралним речима по њему изазива губитак њихове моћи.

Методологија

Даље ћемо у нашем раду упоредно посматрати опсцене и пејоративне изразе, као погрдне, некултурне, непристојне у два језика, немачком и македонском, пре свега са транслатолошког аспекта. Узимајући у обзир да је укључивање оваквих израза у лексику једног језика динамички процес, сматрамо да се пејоративни и опсцени изрази не могу разматрати одвојено.

За корпус истраживања одлучили смо да узмемо неколико познатих књижевних дела на немачком и македонском језику, као и њихове преводе на македонски и немачки језик. Из немачке књижевности узети су примери из драма „Разбојници“ и „Вилхелм Тел“ Фридриха Шилера, као и из неколико романа, укључујући: „Ромео и Јулија на село“ од Готфрида Келера, „Поручникот Густл“ Артура Шницлера, роман „Замок“ и приповетке „Селскиот лекар“ Франца Кафке. Из македонске књижевности примери су узети из романа: „Папокот на светот“ Венка Андоновског, „Црно семе“ Ташка Георгиевског, као и из неколико приповедака из збирке „Големниот куфер“ Ивана Додовског. При томе, циљ нам је да видимо како је преводилац поступио при превођењу таквог речника, да ли је успео да постигне потпуну еквивалентност, да ли је био доследан оригиналу или је покушао да еуфемизује вулгарне изразе, који се, може се рећи, често срећу у дијалозима и у монолозима књижевних дела.

Пејоративни и опсцени изрази у дијалозима и монолозима у књижевности и њиховим преводима

Ради боље прегледности, ексцерпирани примери, присутне у дијалозима и монолозима у књижевним делима, поделили смо у неколико група:

А. Пејоративни и ојсцени изрази за директну увреду

Овакви изрази имају за циљ да директно увреде или понизе саговорника, често га поредећи са нечим јадним, безвредним, бедним, а често и са животињом, истичући неке од њених негативних особина.

Даље дајемо преглед немачких репрезентативних примера, упоредо са њиховим преводима на македонски језик.

Пример бр. 1

- ▶ *So wollt' ich doch, das du im Kloak ersticktest, Dreckseele du!* (Schiller, „Räuber“, S. 48);
- ▶ *Зашто сакав во кал да се удавиш, валкана душо!* (Шилер, „Разбојници“, стр. 127, превод).

Пример бр. 2

- ▶ *Wen, Dummkopf, wen? So kalt, so leer fragst du, wen? hat mich doch angepakt wie der Schwindel! wen, Eselkopf! wen?* (Schiller, „Räuber“, S. 89);
- ▶ *Кого, глупаку кого? Толку ладно, толку празно прашуваш кого? А мене ме зграби како вршоглавица? Кого? Магаре!* (Шилер, „Разбојници“, стр. 178, превод).

Пример бр. 3

- ▶ *„Du Vieh“, schrie ich wütend, „Willst du die Peitsche?“* (Kafka, „Der Landarzt“, S. 107);
- ▶ *„Добитиоку еден“, извикав јас бесно, „сакаш ли да ти преснам со камишиков?“* (Кафка, „Селскиот лекар“, стр. 174, превод).

Пример бр. 4

- ▶ *[...] und bist du der Schelm, der die Gerechtigkeit zur feilen Hure macht?* (Schiller, „Räuber“, S. 42);
- ▶ *[...] А ти си оној неранимајко, кој правдата ја преврвова во улична блудница?* (Шилер, „Разбојници“, стр. 120, превод).

Пример бр. 5

- ▶ *[...] der Graf schoß aus dem Wagen in den Wind, die Reuter flohen - dein Geld, Kanaille! Rief er donnernd...* (Schiller, „Räuber“, S. 42);
- ▶ *[...] грофот пукаше од кочијата во воздух, слугите избегаа. – „Твоите пари, никаквицу!“ извика громогласно...* (Шилер, „Разбојници“, стр. 120, превод).

Затим разматрамо репрезентативне примери на македонском језику, упоредо са њиховим немачким преводима:

- ▶ [...] *er aber schaute mich völlig entgeistert an und rief: Du spinnst doch Mensch, du bist völlig verrückt!* (Andonovski, „Der Nabel der Welt“, S. 63, превод).

Пример бр. 13

- ▶ *Ej, si велам ej ѿи, немѿур!* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 38);
- ▶ *He, sagte ich mir, he du Trauerkloss!* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 31, превод).

У преводу оваквих израза са немачког на македонски, а и у обрнутом смеру, у већини примера примећујемо извесно ублажавање интензитета вулгарности од стране преводиоца, најчешће адаптацијом или модулацијом, или приближним преводом. Понекад имамо дословни превод или уметање додатних лексичких елемената.

*Б. Пејоративни и ојсцени изрази за посредну (индиректну)
увреду других лица*

И ови изрази, које срећемо у дијалозима и монолозима, имају за циљ да некога увреде, али се увреда упућује индиректно, трећем лицу које не учествује у двосмерној комуникацији. И овде се лице пореди са нечим јадним, безвредним, бедним и подложним презиру и понижењу.

Наводимо немачке примере, упоредо са њиховим преводима на македонски:

Пример бр. 14

- ▶ *„Die Lumpenhunde zu Seldwyl kochen wieder gut, sagte Manz...* (Keller, „Romeo und Julia auf dem Dorf“, S. 6);
- ▶ *„Нишѿожнициѿе од Зелдвила ѿак гоѿваѿи нешѿо убаво!“, рече Манц... (Келер, „Ромео и Јулија на село“, стр. 30, превод).*

Пример бр. 15

- ▶ *„Der Bastard der Kindermörderin aus der Rue aux Fers!“* (Süskind, „Das Parfum“, S. 11);
- ▶ *„Коицлеѿо на чедоморкаѿа од улицаѿа Фер!“* (Зискинд, „Парфем“, стр. 11, превод).

Пример бр. 16

- ▶ *„Der Lump,“ sagte K. lachend, aber der Wirt lachte nicht mit... (Kafka, „Das Schloss“, S. 12);*
- ▶ *„Подлец“, рече К. смеејќи се, но на гостѿилничароѿи не му беше до смеење... (Кафка, „Замок“, стр. 12, превод).*

Пример бр. 17

- ▶ „*Keine Spur von Landvermesser, ein gemeiner, lügnerischer Landstreicher, wahrscheinlich aber Ärgeres*“ (Kafka, „Das Schloss“, S. 13);
- ▶ „*врска нема од геомейтар, њој е обичен лажливец и скијџник, можеби и њолошо*“ (Кафка, „Замок“, стр. 9, превод).

У следећем делу се надовезујемо на претходни део са примерима на македонском језику, паралелно са њиховим немачким преводима:

Пример бр. 18

- ▶ *Се искачив на насијој кај Земанек и му реков: „Го суредив гомна-рош“*... (Андоновски, „Папокот на светот“, стр. 233);
- ▶ *Ich kehrte zu Zenamek auf den Damm zurück und sagte zu ihm: „Ich habe den Scheißer aufgemischt“*... (Andonovski, „Der Nabel der Welt“, S. 63, превод).

Пример бр. 19

- ▶ [...] *џомолчи, и низ сџиснајџи заџи џрос'ска „Бандијџско коџиле“* (Георгиевски, „Црно Семе“, стр. 48);
- ▶ *Er verstummte und zischte dann durch die zusammengepressten Zähne: „Banditenbastard!“* (Georgievski, „Schwarze Saat“, S. 46, превод).

И овде се у оба смера превода често налази приближан или дослован превод, као и превод са модулацијом, адаптацијом, а налазимо и превод са потпуно измењеном синтаксичком структуром.

В. Пејоративни и опсцени изрази за уџућивање џрејџње или џредсџављање џогрдних слика

Овакви изрази се користе да би се саговорнику упутила оштра претња, као и да би се приказала гадна, одвратна, јадна, чак и срамна слика са којом се пореди неки предмет, радња или појава, како би се изазвало осећање гађења.

Следе немачки примери са таквим речником преведени на македонски:

Пример бр. 20

- ▶ „*Willst du die Peitsche?*“, *besinne mich aber gleich, dass es ein Fremder ist* (Kafka, „Der Landarzt“, S. 107);
- ▶ „*Сакаш ли да џџе џпреснам со камшиков?*“, *ама веднаш си џомислив дека е џџџинеџ* (Кафка, „Селскиот лекар“, стр. 174, превод).

Пример бр. 21

- ▶ *So wollt' ich doch, das du im Kloak ersticktest, Dreckseele du!* (Schiller, „Räuber“, S. 48);

- ▶ *Зайшоа сакав во кал да се удавиш, валкана душо!* (Шилер, „Разбојници“, стр. 127, превод).

Пример бр. 22

- ▶ [...] *oder man soll dich in eine Sauhaut nähern, und durch Hunde verhetzen lassen.* (Schiller, „Räuber“, S. 48);
- ▶ [...] *или ќе ѝе зашиеме во свинска кожа и ќе остїавиме кучињата да ѝе раскинатї.* (Шилер, „Разбојници“, стр. 127, превод).

Пример бр. 23

- ▶ *Ich will dir das Herz aus den Rippen stampfen! Mit deinem verfluchten: ich weiß nicht!* (Schiller, „Räuber“, S. 89);
- ▶ *Ќе ѝи го извадам срцеѝо од ребраѝа! Со ѝвоеѝо ѝроклеѝо: не знам!* (Шилер, „Разбојници“, стр. 178, превод).

Пример бр. 24

- ▶ [...] *und bist du der Schelm, der die Gerechtigkeit zur feilen Hure macht?* (Schiller, „Räuber“, S. 42);
- ▶ [...] *А ѝи си оној неранимајко, кој ѝравдаѝа ја ѝреѝвора во улчна блудница?* (Шилер, „Разбојници“, стр. 120, превод).

Следе македонски примери са таквом лексиком преведени на немачки:

Пример бр. 25

- ▶ [...] *забиѝе ѝи исїаднаа, крв сереше осум години, женаѝа ѝе заборај а децаѝа за жив не ѝе есаѝаѝ...* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 38);
- ▶ [...] *deine Zähne fielen aus, hast acht Jahre Blut geschissen, deine Frau hat dich vergessen und deine Kinder haken dich schon als tot ab...* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 31, превод).

Пример бр. 26

- ▶ *Toj ѝод ѝебе ѝурни го, на ѝој над ѝебе лижни му го ѝоѝукоѝ сѝ додека не го соѝнеш...!* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 28);
- ▶ *Den unter dir treten, dem über dir die Fußsohlen lecken, lecken, bis du ihn zum Stolpern bringst ...* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 23, превод).

Пример бр. 27

- ▶ *„Во оваа мочана Грција, ни Гркоѝ не може да биде Грк!“* (Георгиевски, „Црно Семе“, стр. 49);
- ▶ *„In diesem beschissenen Griechenland kann nicht einmal der Grieche ein Grieche sein!“* (Georgievski, „Schwarze Saat“, S. 47, превод).

Пример бр. 28

- ▶ [...] ама во едно сум сигурен, во жилиштe имаш йогана крв и сигурно си охрана. (Георгиевски, „Црно Семе“, стр. 48);
- ▶ *Aber eins weiß ich sicher – du bist ein Dreckskerl, und sicherlich bist du kein hiesiger*. (Georgievski, „Schwarze Saat“, S. 46, превод).

Пример бр. 29

- ▶ „Така се чувствуваш курвиштe йосле секс; како ништо да не било“, си помислив. (Андоновски, „Папокот на светот“, стр. 234);
- ▶ „So fühlen sich die Huren nach dem Geschlechtsverkehr; als sei nichtst gewesen“, dachte ich bei mir. (Andonovski, „Der Nabel der Welt“, S. 64, превод).

Овде у преводу на неколико места налазимо приближан превод са еуфемизацијом, а постоји и дословни превод, где слике на циљном језику изазивају исти или скоро исти ефекат код читаоца циљног текста, на одређеним местима постоји експликација, а, наравно, често су присутне и адаптација и модулација.

Г. Гошове пејоративне и опсцене формуле и йсовке

Овде је често реч о псовкама или другим фразеолошким изразима који могу да садрже различит степен вулгарности и увреде, а у нашем истраживању било нам је много лакше да дојемо до македонских него до немачких формула ове врсте, као што се види из листе примера. Прво наводимо пример преведен са немачког на македонски:

Пример бр. 30

- ▶ *Überhaupt, dass sie noch immer so viel Juden zu Offizieren machen - da pfeif' ich auf'n ganzen Antisemitismus!* (Schnitzler, „Leutnant Gustl“, S. 10);
- ▶ *И како воошто можаш ушто да обучувааш Евреи за офицери, да му се йлукнам на антиисемийизмот!* (Шницлер, „Поручникот Густл“, стр. 45, превод).

а одмах затим и примере на македонском преведене на немачки језик:

Пример бр. 31

- ▶ *Мамешо ке Ви го расйлаче новиот каййализам!* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 17);
- ▶ „*Vom neuen Kapitalismus kriegt ihr noch euer Fett weg!*“ (Dodovski, „Der große Koffer“, S.14, превод).

Пример бр. 32

- ▶ *Да ти се њлукнам во револуцијиџе и во еволуцијиџе, во лебоџи и во народоџи, во се да се намочам, разбра!* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 38);
- ▶ *Ich spucke auf deine Revolutionen und Evolutionen, auf dein „Brot für as Volk“, ich pisse auf all das, kapiert?* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 31, превод).

Пример бр. 33

- ▶ *Да ти се њлукнам во семкаџиџа, во деноџи ко ти оџкриџа, во сонцеџиџо џре џаџи шџџо ти исџече, во коскиџе да ти се њлукнам.* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 38);
- ▶ *Ich spucke auf deine Scheißsippe, auf den Tag, an dem du geworfen wurdest, auf die Sonne, die dich zuerst beschienen hat, du Abschaum, beschimpfe ich mich.* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 31, превод).

Пример бр. 34

- ▶ *Да ти се њлукнам во револуцијиџе и во еволуцијиџе, во лебоџи и во народоџи, во се да се намочам, разбра!* (Додовски, „Големниот куфер“, стр. 38);
- ▶ *Ich spucke auf deine Revolutionen und Evolutionen, auf dein „Brot für as Volk“, ich pisse auf all das, kapiert?* (Dodovski, „Der große Koffer“, S. 31, превод).

Пример бр. 35

- ▶ *„Да ти се мочам џас на џвоџоџи здрав народен дух, коџа се смее само на гениџџалиџи шџџо...?!“* (Андоновски, „Папокот на светот“, стр. 237);
- ▶ *„Ich pisse auf dein gesundes Volksgemüt, wenn man dabei nur über Geschlechtsteile lacht, die ...?!“* (Andonovski, „Der Nabel der Welt“, S. 65, превод).

У преводу се најчешће врши адаптација одговарајућом формулом на циљном језику у комбинацији са модулацијом да би се постигао исти очекивани ефекат, а такође налазимо и дословни превод, приближан превод и додавање.

Закључак

И у немачким и у македонским књижевним делима пејоративни и опсцени изрази не изостају у дијалозима и монолозима, без обзира на то да ли је њихова употреба усмерена на непосредно вређање и обезвређивање саговорника, или посредно, тј. намењена трећем лицу, или са циљем да се предмет, појава или догађај прикаже погрдним, прљавим и вулгарним сли-

кама. Као изрази са изразитом културном позадином, пејоративни и опсцени изрази у упоређеним културама могу имати различита значења или различите степене вулгарности и погрдности. Опсцена лексика се мање-више избегава у свакодневној употреби, односно ставља се у оквире онога што се не сме јавно изговарати, или, другачије речено, сме да се изговара само у присуству ужег круга људи, најчешће из најближег окружења и, углавном, истог узраста. Истовремено, треба нагласити да избегавање опсценог речника није исто у свим језицима и културама.

Управо на култури се заснива чињеница да говорници немачког језика користе знатно мање устаљене вулгарне формуле и псовке, а интензитет вулгарности и псовки је углавном мањи у поређењу са говорницима македонског језика. Зато смо такве изразе у много већем броју нашли у дијалозима и монолозима на македонском језику него у немачким књижевним делима.

Од преводиоца једног књижевног дела се очекује да игра улогу медијатора и да посредује између култура, нудећи одговарајуће преводилачко решење које ће изазвати исти ефекат. Стога су сви преводиоци анализираних примера били успешни у остваривању функционалне еквивалентности, стављајући акценат на комуникацијску ситуацију у којој је читалац важна карика у ланцу.

Најчешће примењивани поступци у преводу су дословни превод (у 44% анализираних примера), затим следи приближни превод, на многим местима са еуфемизацијом (26%), затим адаптација и модулација (20%), а констатовали смо и парафразирање, укључујући и експликацију (5%), као и потпуну промену синтаксичке структуре (5%). На многим местима постоји комбинација два или више поступака. То што дословни превод доминира првенствено је резултат чињенице да се немачка и македонска култура не налазе на огромној географској удаљености, а и, историјски гледано, македонска нација је имала много више веза (економских, политичких, социолошких, итд.) са немачком него са, на пример, неком азијском нацијом. Тако ова два народа имају прилично блиске међукултурне везе, што је, наравно, одиграло улогу у развоју језика.

Литература

- Fischer, Martin. *B. Konrad und der Gurkenkönig jenseits der Pyrenäen - Christine Nöstlinger auf Spanisch und Katalanisch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2006.
- Gerzymisch-Arbogast, Heidrun. *Übersetzungswissenschaftliches Propädeutikum*. Tübingen & Basel, Francke, 1994.
- Hobday, Paul. *Dirty Words: How I Learned to Stop Worrying and Love the F-Bomb*, 2016
- Ширилова, Велика. *Голем лексикон на сџирански зборови и изрази*. Скопје: Топер, 2001.
- Prunč, Erich. „Prispevek k poznavanju virov za Gutsmanov slovar“. Boris Paternu, Breda Pogorelec, Jože Koruza (ur.): *Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi* (Obdobja,1). 1979, 209–265.

Извори

Немачки извори са преводима на македонски језик

Schiller, Friedrich. *Die Räuber*, дигитално издание. <<https://wolnelektury.pl/>>. 13. 10. 2023.

Шилер, Фридрих. *Избрани дела Поезија, Разбојници, Дон Карлос, Вилхелм Тел* (превод: Ксенија Чочкова).. Скопје: ТРИ – Арс Ламина, 2015.

Süskind, Patrick. *Das Parfum. Die Geschichte eines Mörders*. Zürich: Diogenes, 1994.

Зискинд, Патрик. *Парфем* (превод: Слободанка Поповска). Скопје: Темплум, 2005.

Kafka, Franz. *Das Schloss*. Frankfurt am Main: Fischer, 1967.

Кафка, Франц. *Замок* (превод: Бобан Здравковски Андреевски). Скопје: Табернакул, 2006.

Kafka, Franz. „Elf Söhne“. In: *Kafka, F. Das Urteil und andere Erzählungen*. Frankfurt am Main: Fischer Bücherei, 1952.

Кафка, Франц. „Единаесет синов“ (превод: Ранка Грчева). Во: Кафка, Ф. *Пресуда и други раскази*. Скопје: Нова наша книга, 2007.

Schnitzler, Arthur. „Leutnant Gustl“. In: *Schnitzler, A. Leutnant Gustl & Fräulein Else*. Frankfurt am Main: Fischer, 1995.

Шницлер, Артур. „Поручникот Густвл“ (превод: Марина Нишлиска). Во: *Мајсторски раскази од германско-јазичнојто подрачје*. Скопје: Сигмапрес, 2000.

Keller, Gottfried. *Romeo und Julia auf dem Dorfe*. Stuttgart: Philipp Reclam jun, 1998.

Келер, Готфрид. „Ромео и Јулија на село“ (превод: Емина Авдик). Во: *Мајсторски раскази од германско-јазичнојто подрачје*. Скопје: Сигмапрес, 2000.

Македонски извори са преводима на немачки језик

Андоновски, Венко. *Пайокој на светиој*. Македонска книжевност. Битола: НИД „Микена“, 2008.

Andonovski, Vemko. „Der Nabel der Welt [Auszug]“ (Übersetzung: Peter Rau). In: *Wespennest zeitschrift für brauchbare texte und bilder nummer 154 (März 2009)*, Wien: „Makedonien: lauter Fragen“, 2009, 68–72.

Додовски, Иван. *Големој куфер*. Скопје: Темплум, 2005.

Dodovski, Ivan *Der große Koffer*. Erzählungen (Übersetzung von Will Firth). Leipzig: Erata Literaturverlag, 2008.

Георгиевски, Ташко. *Црно семе*. Скопје: Македонска книга – Мисла, 1985.

Georgievski, Taško. *Schwarze Saat* (Übersetzung: Hans-Joachim Grimm). Berlin – Weimar: Aufbau, 1974.

PEJORATIVE AND OBSCENE EXPRESSIONS IN LITERARY
DIALOGUES AND MONOLOGUES AND THEIR TRANSLATIONS
INTO GERMAN–MACEDONIAN AND MACEDONIAN–GERMAN

Darinka Marolova,
Goce Delčev University of Štip,
Faculty of Philology

Dragana Kuzmanovska,
Goce Delčev University of Štip,
Faculty of Philology

S u m m a r y

In this scientific paper a semantic and translational analysis of pejorative and obscene expressions present in German and Macedonian literature is made, parallel with their translations into Macedonian and German. The aim of the paper is to indicate the presence of such expressions as a form of lexical variation from a diastratic aspect in languages and their possible translation equivalents. For the purpose of analysis, several prose works from German and Macedonian literature were taken. It is expected that between such expressions there there will be no complete equivalence, so when translating them into the target language, adaptation or modulation will be mainly applied.

Keywords: diastratic variations, translational equivalence, translatability, adaptation, modulation.